

ВДОСКОНАЛЕННЯ КЛАСИФІКАЦІЇ УВЕЇТІВ У КОНЕЙ

**А.О. Меженський, кандидат ветеринарних наук
Державний науково-дослідний інститут з лабораторної
діагностики та ветеринарно-санітарної експертизи**

Подано результати роботи з вдосконалення класифікації увеїтів у коней. Запропонована класифікація, що враховує анатомічну локалізацію та тип запалення, кількість уражених очей, шлях потрапляння етіологічного чинника до ока, етіологічний чинник та можливий механізм розвитку увеїту, початок та перебіг хвороби, а також частоту рецидивів, є найбільш повною і зручною та може з успіхом застосовуватися у практичній роботі при здійсненні диференційної діагностики та розробці тактики лікування.

Хвороби очей у коней, увеїт, класифікація увеїтів.

У загальній структурі офтальмологічних захворювань коней запалення судинного тракту очного яблука (увеїт) посідає перше місце за поширеністю та важкістю наслідків [1–9].

Ветеринарні офтальмологи часто пропонують класифікувати хвороби очей у тварин, у тому числі увеїти, беручи за основу медичні класифікації та екстраполюючи їх на тварин різних видів, що, на наш погляд, є невірним та часто обумовлює невдачі при діагностиці та лікуванні офтальмологічно хворих тварин. Класифікація деяких хвороб очей у тварин має базуватися на багаточисельних клінічних спостереженнях та враховувати анатомо-фізіологічну специфіку органа зору тварин різних видів, а також особливості перебігу у них запалення, у тому числі в оці [3–9].

Мета дослідження – вдосконалити класифікацію увеїтів у коней.

Результати дослідження й обговорення. Для клінічної оцінки увеїту у коней велике значення мають початок захворювання (раптовий або поступовий), ураження одного або обох очей, тип перебігу запалення (гострий або хронічний), вид рецидивування (рідко рецидивуючий або часто рецидивуючий), тип запалення (грануломатозний, негрануломатозний), етіологія увеїту – тобто розподіл увеїтів на різновиди за найважливішими ознаками, або класифікація.

При класифікації увеїтів за анатомічним принципом пропонуємо розрізнити:

передній увеїт – запалення локалізується переважно у передньому відділі судинного тракту – райдужці та ціліарному тілі, а також у передній камері ока (ірит, цикліт, іридоцикліт, кератоувеїт), при цьому патологічні зміни у задній камері ока та сітківці є мінімальними або відсутні; при

хронічному перебігу передній увеїт супроводжується змінами у рогівці та кришталику; на сьогодні у світі немає породи коней, у яких не було виявлено переднього увеїту [5, 8, 9];

задній увеїт – запалення переважно заднього відділу судинного тракту – сітківки і судинної оболонки (хоріоїдит (фокусний, багатофокусний, диссемінований), ретиніт, хоріоретиніт, нейрохоріоретиніт), а також склистого тіла (вітреїт, енд офтальміт); при цьому ознаки переднього увеїту не спостерігають або вони дуже незначні; за хронічного перебігу задній увеїт може супроводжуватися відшаруванням сітківки, переродженням склистого тіла або катарактою; є данні [3, 5–9], що цей увеїт частіше діагностують у коней упряжних та теплокровних європейських порід;

панувеїт – запалення всіх відділів судинного тракту (іридоциклохоріоїдит, генералізований увеїт, увеакератит, панофтальміт) з відповідними патологічними змінами у них.

Враховуючи гістогенез оболонок ока, слід зазначити, що розподіл увеїтів за анатомічними ознаками є дещо умовним, тому при постановці діагнозу треба казати лише про переважну локалізацію процесу. До того ж, іноді клінічно неможливо диференціювати передній увеїт від панувеїту, а іноді передній увеїт швидко переходить у панувеїт.

Увеїт може розвиватися в одному оці – **односторонній увеїт**, який частіше є наслідком локальних інфекційних процесів, а може уражати одразу обидва ока – *двосторонній увеїт*, який зазвичай є наслідком системних захворювань. Встановлено, що за двостороннього увеїту картина запалення не завжди буває симетричною, оскільки можливе існування часового інтервалу між початком ураження очей.

Залежно від типу запалення, пропонуємо розрізнити **негрануломатозний** (серозний, гнійний, фібринозний, геморагічний), **грануломатозний** (за саркоїдозу) та *змішаний* увеїти. Абсолютна більшість увеїтів у коней, за нашими спостереженнями, є негрануломатозними.

Більшість ветеринарних офтальмологів визначають увеїт як поліетіологічне захворювання, тому етіологічні чинники, що спричиняють увеїт, пропонуємо розділити на дві групи:

екзогенні – етіологічний чинник розташований поза організмом коня; це різні види бактерій, грибів, простіших та інші чужорідні субстрати, які потрапляють до ока ззовні при:

а) проникаючих травмах (поранення оболонок ока колючо-ріжучими предметами або потрапляння чужорідних тіл – скла, металу, дерева);

б) прободінні виразки рогівки;

в) контузійних травмах, які супроводжуються розривом оболонок ока і потраплянням інфекційних агентів через пошкоджені структури;

г) хімічних травмах оболонок ока кислотами або лугами (дуже рідко);

д) потраплянні алергічних агентів (наприклад, пилку рослин).

ендогенні – етіологічний чинник перебуває всередині організму коня та метастазує з інших уражених органів і тканин до ока за:

а) інфекційному процесі (вірусний, бактеріальний, грибовий, паразитарний, рикетсіозний), що виникає при потраплянні інфекційного агента через кров або з прилеглих структур (частіше з пазух носа або абсцесів коренів зубів);

б) імунного конфлікту у тканинах ока (за факогенного увеїту);

в) імунних порушеннях при різноманітних захворюваннях інших органів і систем (імунопатологічні стани).

Встановлено, що в абсолютній більшості випадків у коней діагностується ендогенний увеїт, а екзогенний реєструється дуже рідко.

Також увеїти можна поділити на **первинні**, які розвиваються на тлі загальних захворювань організму коня, і **вторинні**, які є ускладненнями очних хвороб (кератит, склерит, ретиніт, неврит зорового нерва).

Залежно від конкретного етіологічного чинника та можливого механізму розвитку увеїту у коней, пропонуємо розрізняти:

інфекційні та інфекційно-алергічні увеїти: вірусні (грип коней, вірусний артеріт коней, парагрип типу 3, герпесвірусна інфекція коней типу 1 і 2), бактеріальні (*Leptospira*, *Brucella*, *Streptococcus equi*, *Rhodococcus equi*, *Borrelia bergdorferi* (хвороба Лайма), хламідійні, паразитарні (онхоцеркоз, стронгілоїдоз, токсоплазмоз), грибові;

алергічні увеїти при неінфекційній алергії (атопії) – вони розвиваються на тлі спадкової алергії до факторів зовнішнього і внутрішнього середовища, за лікарської та кормової алергії, після введення сироваток, вакцин та інших неінфекційних антигенів;

увеїти, асоційовані із системними та синдромними захворюваннями – хвороби імунних комплексів за дифузного ураження сполучної тканини: ревматизм, ревматоїдний артрит, саркоїдоз, гломерулонефрит, виразковий коліт; провідне місце в етіології цих захворювань, за нашими спостереженнями, належить стрептококам і вірусним інфекціям;

увеїти при інших патологічних станах – порушення обміну речовин і функцій нейрогормональної системи за нефропатії, хвороб крові; токсико-алергічні увеїти, зумовлені розпадом пухлин, згустків крові, відшаруванням сітківки; за ендотоксемії, септицемії, абсцесах зубних коренів та копит;

післятравматичні (екзогенні) увеїти – спостерігаються після травматичного пошкодження ока; при цьому причиною увеїту може бути як первинне інфікування очей екзогенними патогенами, так і аутоімунний механізм розвитку запалення (факогенний увеїт і симпатична офтальмія);

увеїти нез'ясованої етіології (ідіопатичні увеїти), які, з нашого клінічного досвіду – це абсолютна більшість увеїтів у коней.

За нашими спостереженнями увеїт у коней може починатися гостро або приховано, тому всі випадки увеїтів у коней пропонуємо розділяти на типові та нетипові.

Типові випадки, або «класичні випадки» увеїту, є найпоширенішими і характеризуються активним запальним процесом в оці. Офтальмологу-

практику їх треба диференціювати на ті, що виникли вперше (первинний епізод), та стадію загострення рецидивуючого увеїту коней (далі – РУК).

Первинний епізод увеїту розвивається у коня як гостре внутрішньоочне запалення, і якщо було проведено відповідне лікування, він може закінчуватися повним одужанням без подальших рецидивів або розвитком рецидивів (перехід у РУК) через деякий час. Нами встановлено, якщо впродовж двох років після виникнення первинного епізоду увеїту у коня не було зареєстровано рецидивів хвороби, ризик розвитку РУК значно знижується. Якщо лікування увеїту не проводиться, інтенсивність запалення поступово зменшується, і увеїт переходить у стадію спокою (ремісія або підгострий перебіг), при цьому око повертається практично до нормального стану, але через деякий час розвивається стадія загострення процесу – хвороба переходить у РУК. Слід зауважити, що коні з первинним епізодом увеїту, незалежно від його етіології, піддаються ризику до захворювання на РУК, але доти, доки хвороба не повториться два або більше разів. Отже, не кожний випадок первинного епізоду увеїту у коня переходить у РУК, але у кожного коня, хворого на увеїт, хвороба може перейти в рецидивуючу форму протягом декількох років.

Рецидивуючий увеїт залежно від частоти загострень пропонуємо розподіляти на *часто рецидивуючий* – при частоті загострень більше двох разів на рік, та *рідко рецидивуючий* – при меншому числі рецидивів на рік.

Стадії розвитку РУК пропонуємо диференціювати так:

стадія загострення (гострий перебіг РУК) – характеризується високою активністю та поширенням запалення, раптовим початком, сильним болем і тривалістю до 6 тижнів; для неї характерні ексудативно-інфільтративні процеси;

стадія спокою (ремісії або підгострий перебіг РУК) – характеризується незначною активністю запалення, сприятливим перебігом без помітних клінічних ознак та різною тривалістю, але часто наслідком такого спокійного перебігу можуть бути сінехії або катаракта;

кінцева стадія – характеризується припиненням повторення епізодів (приступів) РУК, при цьому виявляють сліпоту ока, фтіз, щільну катаракту, відшарування сітківки, зміщення кришталика та/або порушення нормальної архітектури зіниці – утворення третього кута ока.

Зазвичай типовий РУК після стадії загострення переходить у стадію спокою, але через деякий час знову розвивається рецидив (загострення) весь процес повторюється. З кожним рецидивом (приступом) інтенсивність змін в оці наростає – хвороба переходить у кінцеву стадію.

Нетипові випадки, або «приховані випадки» увеїту, характеризуються невеликим (незначним) персистуючим внутрішньоочним запаленням, яке не проявляється зовні клінічними ознаками, не спричиняє дискомфорт у коня, розвивається поступово (повільно) та призводить до переродження очних структур і прояву ознак характерних для хронічного перебігу РУК. Нетипові випадки увеїту у коней

виявляються при проведенні планової офтальмологічної диспансеризації, а частіше за розвитку ускладнень та значного погіршення зору, яке виявляє власник тварини, але через незворотні морфологічні зміни в оці повернути коневі зір неможливо. Такі випадки увеїту частіше спостерігаються у теплокровних коней спортивних порід і Аппалуза.

Висновки

Запропонована класифікація увеїтів у коней, є найбільш повною і зручною та може з успіхом застосовуватися у практичній роботі лікарів ветеринарної медицини при здійсненні диференційної діагностики та розробці тактики лікування.

Список літератури

1. Авроров, В.Н. Ветеринарная офтальмология / В.Н. Авроров, А.В. Лебедев А.В. – М.: Агропромиздат, 1985. – 270 с.
2. Ветеринарно-медична офтальмологія: [навч. посіб.] / [Борисевич В.Б., Борисевич Б.В., Петренко О.Ф. та ін.]; за ред. В.Б. Борисевича – К.: Арістей, 2006. – 212 с.
3. Гилгер, Б.С. Рецидивирующий (возвратный) увеит лошадей / Гилгер Б.С. // Болезни лошадей. Современные методы лечения; Пер. с англ. – М.: ООО «Аквариум–Принт», 2007. – С. 518–523.
4. Brooks, D.E. Equine ophthalmology / D.E. Brooks – [3-rd ed.] // In: Veterinary Ophthalmology (Gelatt K.N. ed.): Lippincott / Williams & Wilkins, Philadelphia, 1999. – P. 1053–1116.
5. Equine Ophthalmology / [Gilger Brian C.] – Copyright© Elsevier Saunders, 2005. – 475 p.
6. Gellat K.N. Veterinary ophthalmology. / [Gellat K.N. ed.] – [3-rd ed.] Philadelphia: Lippincott, Williamsa Wilkins, 1999. – 585 p.
7. Lavach J.D. Large Animal Ophthalmology. / J.D. Lavach – St. Louis, Nosby, 1990. – 659 p.
8. Nelson M. Equine Recurent Uveitis / M. Nelson // Survey of 68 Horses in the United States and Canada. – 1995, February. – P. 24–30.
9. Schwink R. Equine uveitis / R. Schwink // Veterinary clinics of North America. Equine Practice. – Philadelphia: W.B. Saunders. – 1992. – December. – Vol. 8. – P. 557–573.

Представлены результаты работы по усовершенствованию классификации увеитов у лошадей. Предложенная классификация, учитывающая анатомическую локализацию и тип воспаления, количество пораженных глаз, путь попадания этиологического фактора в глаза, этиологический фактор и возможный механизм развития увеита, начало и течение болезни, а также частоту рецидивов, является наиболее полной и удобной и может с успехом применяться в практической работе при осуществлении дифференциальной диагностики и разработке тактики лечения.

Болезни глаз у лошадей, увеит, классификация увеитов.

The results of the work on improving the classification of uveitis in horses are presented in the article. The proposed classification of uveitis in horses, taking into account the anatomical location and type of inflammation, number of affected eyes, the path enters an etiologic factor into the eyes, the etiologic factor and a possible mechanism of the development of uveitis, beginning and course of the disease, and the recurrence rate is the most complete and user-friendly and can be a successfully applied in the practical work of doctors of veterinary medicine in the implementation of differential diagnosis and the development of treatment strategies.

Eeyes diseases in horses, uveitis, uveitis classification.